

BIULETYN INFORMACYJNY

Nr 4 (72) rok 18, Warszawa, październik – grudzień 2001

54

UZGODNIENIA I ROZBIEŻNOŚCI

do tematu „Ogólny bilans strat ludności w wyniku polsko-ukraińskiego konfliktu narodowościowego w latach 1939-1947”

Geneza i opis zjawiska

U podłoża konfliktu polsko-ukraińskiego leżały odmienne poglądy w kwestii przynależności państwowej terenów wschodnich dotąd należących do II Rzeczypospolitej. Polacy nie zgadzali się na zmiany swojej państwowej granicy wschodniej, dla Ukraińców nie do przyjęcia był powrót do stanu sprzed września 1939 r., ze względu na dążenie do budowy na tych ziemiach własnego niepodległego państwa.

Szacunki strat

W latach drugiej wojny światowej w wyniku okupacji sowieckiej i niemieckiej aresztowań, egzekucji, pacyfikacji wsi, masowych deportacji w głąb ZSRR i wywozu na roboty do Rzeszy, a także wyniku walk z oddziałami niemieckimi, partyzantką sowiecką i Armią Czerwoną - w Galicji Wschodniej, na Wołyniu oraz południowo-wschodnich powiatach dzisiejszej Polski śmierć poniosło kilkaset tysięcy Ukraińców i Polaków. Obecny stan badań nie pozwala na bardziej precyzyjne określenie bilansu strat.

W pamięci obu narodów szczególnie bolesną raną pozostają zbrodnie na ludności cywilnej Wołynia, Galicji Wschodniej i innych obszarach zamieszkałych wspólnie przez Polaków i Ukraińców. Dokonało się to w warunkach konfliktu totalnego, któremu towarzyszyło rozchwianie tradycyjnych norm i zachowań społecznych wyrażających z wartości chrześcijańskich.

W oparciu o polskie badania naukowe straty ludności polskiej w latach 1939-1945 z rąk ekstremistów ukraińskich mogły wynieść: na Wołyniu 50-60 tys. osób, na obszarach byłych województw: lwowskiego, tarnopolskiego oraz stanisławowskiego ok. 20-25 tys. Dodatkowo, straty polskie poniesione w latach 1939-1947 na ziemiach południowo-wschodniej Polski w jej współczesnych granicach mogą zamknąć się liczbą 5-6 tys. ofiar.

W historiografii ukraińskiej brak dotąd podobnych, szczegółowych ustaleń strat polskich. Także obecny stan badań ukraińskich nie pozwala na dokładne sprecyzowanie liczby ofiar ukraińskich w poszczególnych regionach. Według wstępnych szacunków, z rąk polskich w latach 1939-1947, w tym także w czasie operacji „Wisła” zginęły tysiące Ukraińców. Również w historiografii polskiej, jak dotąd, nie podejmowano prób całościowego ustalenia strat ludności ukraińskiej.

Wnioski

W związku z powyższym konieczna jest kontynuacja badań zmierzających do bardziej precyzyjnych ustaleń wzajemnych strat. Uczestnicy seminarium zwracają się do najwyższych władz Polski i Ukrainy o pomoc finansową dla realizacji tego celu.

Rozbieżności

Uwagi ogólne

Historycy polscy uważają, że II wojna światowa przyniosła eksterminację znacznej części ludności zamieszkującej obszar wielonarodowościowych ziem wschodnich b. II Rzeczypospolitej. Z terenów o mieszanej strukturze narodowościowej, choć z przewagą ludności ukraińskiej, znikła obecna tam od wieków społeczność żydowska oraz, niemal w całości, polska.

Historycy ukraińscy nie zaprzeczają, że w latach II wojny światowej na ziemiach ukraińskich miały miejsce masowe wyniszczenia narodu ukraińskiego, polskiego, żydowskiego, białoruskiego, czeskiego oraz innych grup narodowościowych. Strona ukraińska uważa jednak, że problem zagłady ludności żydowskiej w latach II wojny światowej nie ma związku z polsko-ukraińskim konfliktem etnicznym i musi być badany i traktowany oddzielnie.

Geneza i opis zjawiska

Historycy polscy uważają, że w kwestii genezy i opisu zjawiska nie bez znaczenia dla przebiegu konfliktu polsko-ukraińskiego z lat 1939-1947 pozostawała przeprowadzona przez ZSRR i Niemcy eksterminacja ludności polskiej, ukraińskiej i żydowskiej, zamieszkującej te ziemie. W miejscach masowych egzekucji, gettach i obozach śmierci zamordowano około 500 tys. Żydów z Galicji Wschodniej i ponad 200 tys. Wołynia. Przebieg tych wydarzeń rodził poczucie przyzwolenia i bezkarności dla fizycznej eliminacji niepożądanego sąsiedztwa.

Celem akcji OUN i UPA było usunięcie ludności polskiej z Wołynia i województw południowo-wschodnich poprzez zmuszanie do ucieczki lub fizyczną likwidację, co miało umożliwić budowę jednolitego narodowo państwa.

Historycy polscy uważają za konieczne podkreślenie, że krwawe wydarzenia na Wołyniu i w Galicji Wschodniej miały znamiona czystki etnicznej - działania zamierzonego, zaplanowanego oraz koordynowanego przez kierownictwo OUN i UPA, przy czynnym poparciu części społeczności ukraińskiej. Fizycznej eliminacji elementu polskiego towarzyszyło niszczenie materialnych śladów istnienia ludności polskiej na tym terenie.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że plan depolonizacji kresów wschodnich i budowy państwa ukraińskiego, którego elementem były zbrodnie na ludności polskiej dokonywał się w warunkach braku jakichkolwiek realnych szans na utworzenie niepodległego państwa ukraińskiego.

Szczególnie okrutne mordy na ludności polskiej uruchamiały spiralę równie bezwzględnych akcji odwetowych. Niemniej jednak poczynania strony polskiej w większości przypadków były reakcją na działania podziemia ukraińskiego i nosiły głównie charakter defensywny.

Historycy ukraińscy uważają, że usunięcie Polaków z Wołynia było odpowiedzią na bezkompromisową politykę polskiego rządu na emigracji w Londynie, realizowaną przez Delegaturę Rządu i polskie formacje zbrojne, w kwestii przyszłej granicy polsko-ukraińskiej oraz odpowiedzią na kolaborację części ludności polskiej z władzami niemieckimi i sowieckimi, skierowaną przeciw Ukraińcom, a także na polski terror wobec Ukraińców na Chełmszczyźnie poczynawszy od 1942 r.

* * *